

Willy Brandt, Tysk sosialisme og krigen (Desember 1939)

Source: Det 20de århundre. Desember 1939, n° 10; 40. årgang. [s.l.]. "Tysk sosialisme og krigen", auteur:Franke, F. , p. 268-275.

Copyright: All rights of reproduction, public communication, adaptation, distribution or dissemination via Internet, internal network or any other means are strictly reserved in all countries.

The documents available on this Web site are the exclusive property of their authors or right holders.

Requests for authorisation are to be addressed to the authors or right holders concerned.

Further information may be obtained by referring to the legal notice and the terms and conditions of use regarding this site.

URL: http://www.cvce.eu/obj/willy_brandt_tysk_sosialisme_og_krigen_desember_1939-no-3a7b96b4-4206-44a9-9494-2a1b46bb664f.html

Publication date: 03/07/2013

F. Franke:

Tysk sosialisme og krigen

Heilt sia arbeiderrørsla og demokratiet ble slått ned i Tyskland og det ble en tysk emigrasjon, har det blant den politiske delen av denne emigrasjonen pågått et livlig ordskifte om krigsproblemene. De som var blitt offer for den seierrike nasjonalsosialismen, hadde ofte liten evne til å vurdere de nye problemene som hadde meldt seg. Representanter for ei rørsla som blir knust uten kamp, vil alltid ha vanskelig for å finne fram til noen samlende og fordomsfri nyorientering. Men de som var med i denne rørsla, var iallfall tidligere enn mange andre klar over sammenhengen mellom nazismens gjennombrudd i Tyskland og dens aggressive utenrikspoli tikk som de hevdet ville føre til krig. Den anti-nazistiske agitasjonen har ofte vært svært forenklet, men den bar i alle disse år med rette pekt på denne sammenhengen mellom nazismen og krigsfaren. Det arbeid de tyske sosialistene har ført videre etter nederlaget i 1933 i de underjordiske sirklene og i landflyktigheten, har heile tida vært en kamp mot krigspolitikken.

En kan derfor si at de tyske sosialistene ikke har blitt overrasket av den utenrikspolitiske utvikling som har funnet sted. De som levde i det tredje riket og holdt fast ved sin sosialistiske overbevisning — enten de nå var med i noen av de illegale gruppene eller ei — ble stadig mer overbevist om at den nasjonalsosialistiske politikken ville føre til krig. Denne krigen kunne de håpe på ville føre til det nåværende styrets sammenbrudd. Men samstundes ville den komme til å gå ut over heile det tyske folket, og det var slett ikke sikkert om nasjonalsosialismen og demokratiet ville stå som seierherrer etter et øydeleggende stormaktoppgjør. På den andre sida var de klar over at det ikke nyttet å håpe på noen indre omveltning, så lenge makthaverne bare rykket fram fra seir til geir. Skulle en ikke likevel ønske det ble krig dess før, dess bedre? Nettopp dette spørsmålet har blitt en samvettsskonflikt for mange tyske sosialister. De var klar over de redslene krigen ville komme til å skape, men de så ingen sjanse til å kunne avverge denne faren innafra.

Det er den samme problemstilling den tyske emigrasjon har stått overfor. I de lag som hadde minst kontakt med heimlandet og hvor den politiske oppløysingsprosessen var nådd lengst, ble det alt på et tidlig tidspunkt stemninger i retning av å ønske at det hle krig. De regnet som så, at de hadde intet å tape, men alt å vinne. Men det må bli slått fast at denne stemningen alltid har møtt bestemt motstand på ansvarlig sosialistisk bold. De tyske sosialistene har i løpet av disse åra agitert mot nazismen, men de har ikke agitert for krig mot Tyskland. De har skrevet og sagt at det burde bli satt en stopper for den nazistiske ekspansjon, og deres informasjonen fra kontaktene i Tyskland viste tydelig at den ettcrgivenhetspolitikken vestmaktene har ført heilt til i vår, stadig på ny svekket den indre opposisjon mot det nasjonalsosialistiske styret. En fast holdning reknet de med ville sikre freden og styrke de kreftene i Tyskland som var innstilt mot krigspolitikken. Storpolitikken gikk imidlertid i den motsatte Ici, og den tok som rimelig kan være ikke omsyn til hva de tyske emigrantene sa.

Krigen har på mange måter skapt en ny situasjon. Den førte først til at en gruppe av den tyske opposisjon falt fra, den kommunistiske. Den tyske ICominternseksjorien dreiv heilt til slutten av august propaganda for om nødvendig å bruke krig mot Hillerismen, samstundes som den hnde tidlig og seint ga løfte om at det snart skulle bli revolusjon i Tyskland. Så kom den tysk-russiske pakten, og den tyske Kominternseksjonen ble taus. Blant de gjenværende kommunistene i Tyskland ble det dyp skuffelse, blant emigrantene forvirring, mens noen få partisekretærer fikk seg til å forsvare ikke bare den pakten som gjorde det mulig for det tyske styret å gå til krig mot Polen, men også den nye russiske linjen som har strøket uttrykket fascisme av ordboka og skyver all skyld for krigen over på vestmaktene, de nøytrale og — den sosialistiske arbeiderrørsla.

Dernest førte krigen til at vestmaktene ble interessert i å få i stand et samarbeid i hvert fall med en del av den tyske emigrasjonen. De ymse gruppene ble stilt overfor nye problemer: gikk det an å arbeide sammen med andre makter i kampen mot det naziske styret? — hvor langt kan et slikt samarbeid i tilfelle gå? — hvilke egne krav er det de tyske sosialistene må reise i den nye situasjon? De gruppene som taler på vegne av tysk sosialistisk arbeiderrørsla i dag, byr på et nokså uensartet bilde. Noen av dem representerer gamle organisasjonsinstanser, andre er kommet til som talsmenn for nye grupper som har dannet seg under illegaliteten. De ymse tilløp til samling av de sosialistiske gruppene har aldri ført til noe fullt resultat.

Likevel er samlingstendensen atskillig sterkere nå enn den var like etter nederlaget. Diskusjonene dreier seg ikke lenger så mye om hvem som hadde skylden for sammenbruddet, men om retningslinjene for en framtidig nyreiseing av arbeiderrørsla, folkestyret og sosialismen. Blant landflyktige som har liten kontakt med en *levende* rørsle, vil det alltid være en tendens til danning av særgrupper. Men der er færre grupper i dag enn det var før. Og de nye standpunktene som blir formulert, byr på større interesse enn de siste års strid mellom ymse retninger, fordi disse standpunktene har tilknytning til den reelle situasjonen, og fordi de blir formulert av folk som under de nye forhold kan ha større sjanser enn før til enda en gang å kunne gjøre seg gjeldende i sitt lands politiske liv.

På denne bakgrunn skal vi gi et oversyn over den stilling de tyske sosialistene har tatt til krigen og til en del av de spørsmål krigssituasjonen har reist.

Tyske sosialisters stilling til krigen

Umiddelbart etter krigsutbruddet ble det sendt ut et opprop fra styret for det *tyske sosialdemokrati* som holder til i Paris. Oppropet som var undertegnet av Otto Wels og Hans Vogel, pekte først på at Hitler og hans styre måtte bære heile ansvaret for den forbrytelsen mot friheten og menneskeheten som krigen er. Så het det videre:

«Hitlers nederlag er derfor det målet vi kommer til å kjempe for sammen med alle demokratiske krefter i Europa. Hitler og den uye lyske militarismen er ett og det samme. Denne militarismens nederlag og definitive overvinning er forutsetninger for freden og Europas nyorganisering.»

Sosialdemokratene vil kjempe som forbundsfeller av alle Hitlers motstandere som slåss for Europas frihet og kultur, sto det videre, og denne kampen blir ført for det tyske folk og for friheten, freden og demokratiet i Europa. Partistyret henstiller til det tyske folket å nytte krigen til å tilkjempe seg friheten og kaste Hitlerstyret. Oppropet sluttet slik:

«Hitlers politikk er ingen fullbyrdelse av nasjonale krav. Den er et tilbakefall til den overtroen at et folks framtid og velferd er avhengig av å erobre territorier.

Målet for vår politikk er en fred som opphever Hitlers voldshandlinger, som gjør slutt på det totalitære system og gir det tyske folket og alle underkuede folk retten og friheten tilbake.

Det er historiens bud å slå de skyldige for så å gå til Europas fredelige gjenreiseing. I denne ånd kjemper vi: for fred, frihet og brød.»

Straks etter at krigen var brutt laus, ble det også sendt ut en erklæring av de *østerrikske sosialister*, undertegnet av Julius Deusch og Gustav Richter. Erklæringen tok sitt utgangspunkt i åtaket mot Polen og de tidligere overgrep mot Østerrike og Tsjekkoslovakia. De østerrikske sosialistene minte om at de var det sterkeste parti i Østerrike så lenge det var frihet i landet, og at de representerte 2/3 av Wiens befolkning. De ville derfor på vegne den større del av det østerrikske folk erklære at de kom til å fortsette kampen mot Hitler.

Noen dager seinere sendte det Østerrikske sosialistpartiet ut et stort manifest til arbeiderne i Østerrike som manted dem til å reise seg mot makthaverne så snart det var noen mulighet for det. Manifestet munnet ut i disse paroler:

«Fienden står i Berlin og Wien.
Ned med det «evige» tredje rike.
Ned med den bloddryppende nasjonalsosialismen.
Ned med den reaksjonære krigspolitikken.
Fram for sosialismen.»

Liknende erklæringer ble også trykt av de enkelte sosialistiske emigrantaviser. Ukebladet «Sozialistische Warte» skreiv såleis 15. september:

«Sammen med de maktene som fører krig mot Hitler er vi interessert i at det tredje rike blir slått ned hurtig og effektivt. Bare en radikal tilintetgjøring av dette styret kan åpne veien for en fornuftig nyordning av forholdet mellom menneskene i de enkelte stater og statene seg imellom, en nyordning som ikke må bygge på barbarisk underkuing og utbytting, men på idéene om rett og frihet.»

En rekke av disse erklæringer nøyer seg med å si at det er Hitlerstyret som bærer ansvaret for krigen og voldspolitikken. Derfor må en sette alle krefter inn på å få knust dette styret i den krigen som na har begynt. Andre oppgaver foreligger foreløpig ikke. En må beilt og holdent samle seg om dette eine punktet. Det er såleis viktig å legge merke til at det tyske sosiaJdemokratis styre ikke bruker ordet sosialisme i det oppropet det har sendt ut.

De østerrikske sosialistene og en del av de tyske gruppene har gitt en mer prinsipiell grunngeving for den stilling de tar til krigen. Denne grunngevinga kom svært klart til orde i en brosjyre som kom ut noen uker før krigsutbruddet (Der kommende Weltkrieg. Aufgaben und Ziele des deutschen Sozialismus). Brosjyren var laget i fellesskap av de ledende tillitsmenn for det østerrikske parti, *den tyske gruppen Neu Beginnen*, og det tyske S.A.P. Mellom disse tre organisasjoner ble det i fjor innledet et organisatorisk samarbeid som særlig konsentrerte seg om effektiveringen av det illegale arbeid. Brosjyren gikk ut på at den krigen som så ut til å nærme seg, hadde sitt opphav i *imperialistiske* motiver. Men likevel måtte arbeiderrørsla ta en annen hohhiing enn under forrige verdenskrig. Som grunngeving for dette standpunktet ble det sagt at for det første var det ikke *bare* imperialistiske krefter som var i virksomhet i fronten mot Tyskland, og for det andre var den tyske nazismen sjølve nøkkelposisjonen for den internasjonale reaksjons framtrenging, mens en tysk revolusjon ville kunne bli nøkkelposisjonen for arbeiderrørslas nye frammarsj i Europa. Derfor måtte en arbeide for Tysklands militære nederlag i tilfelle krigen braut laus, mens en samstundes måtte holde på politisk og organisatorisk sjølstende og ikke selge seg til noen utenlandsk regjering. Brosjyrens første del konkluderte med disse synsmåter:

«Selv om krigen, hva dens drivkrefter angår, på begge sider er en imperialistisk krig og ingen «ideologisk krig» mellom demokrati og fascisme, faller arbeiderklassens interesser, demokratiets og sosialismens interesser i den tid som går til det blir en militær avgjerd, sammen med interessene til motpartens imperialister, når det gjelder det ene punktet: fascismens militære nederlag.

Vi går inn for fascismens nederlag, vi går inn for motfrontens militære scir, nettopp fordi denne militaere seiren ikke må bety noen samfunnsmessig og politisk seir for de imperialistiske kreftene i motfronten, men fordi den tvert om kan bety vår seir som imidlertid i avgjørende grad og uomgjengelig er avhengig av motfrontens militære seir.»

Denne oppfatningen kom også til uttrykk i det standpunktet som er blitt formulert av *Neu Beginnen* etter krigsutbruddet (Sozialdemokratischer Informations-Brief Nr. 48, oktober 1939). Denne gruppa betrakter seg sjøl som en del av det tyske sosialdemokrati, men den virker for det meste uavhengig av det gamle partistyret og representerer en del av de yngre sosialistiske kaderne i Tyskland. Vi hitsetter et utdrag av dens standpunkt etter krigsutbruddet:

«Hitlers militære nederlag er forutsetningen for den tyske revolusjons seier. Fascismens nederlag, den tyske revolusjons seier er forutsetningen for enhver gjenreising av de demokratiske og sosialistiske kreftene i verden.

Krigen bryter i dag ikke laus på grunn av styrken til det demokratisk-sosialistiske forsvaret mot fascismen, men etter at disse forsvarskreftenes likvidering bare har latt de nakne interessemotsetningene stående igjen. I dag er det ikke forkjemperne for det prisgitte spanske og tsjekkiske demokrati, men eksponentene for «München» som leder krigsfronten mot fascismen. Og likevel er denne frontens seier, likevel er en militær seier for Hitlers fiender — hvem de enn er — en forutsetning for at reaksjonsperioden blir avsluttet. Ikke bare fra et tysk, men også fra et internasjonalt sosialistisk synspunkt er det påkrevd å ta parti i krigen mot Hitler, å sette alle krefter inn for at Hitler blir slått ned — fordi den tyske fascismen er den internasjonale reaksjons kraftsentrum. Først dens nederlag kan både i Tyskland og internasjonalt frigjøre de demokratiske og sosialistiske kreftene til kampen for deres egne mål.

Derfor er det vår plikt som tyske sosialister å arbeide sammen med Hitlers fiender, slik de nå en gang er, i kampen mot fascismen. Men av samme grunn er det også vår plikt i dette samarbeidet å bevare vårt sjølstende som tyske sosialister.»

De tyske (og østerrikske) sosialistene er altså sams om at de ønsker Hitlerstyrets fall i den krigen som har begynt, og at de vil hjelpe til at Hitler-Tyskland ikke oppnår noen militær seier. Men grunngevinga for denne stilling er ikke heilt den samme. Der er noen som uten noe egentlig forbehold stiller seg til Vestmaktene disposisjon, mens andre under enhver omstendighet vil holde på sin politiske uavhengighet. Denne skilnaden har mindre betydning når det gjelder emigrantenes direkte deltaing i krigen. Foreløpig er det nemlig ikke tale om å danne noen «tyske legioner». Og når de blir oppfordret av engelske og franske myndigheter til å delta i forsvaret, vil de etterkomme denne ordre. Større er skilnaden når det gjelder de politiske retningslinjene. De som holder på politisk og organisatorisk sjølstende, gjør det neppe av prinsipp-rytteri, men fordi de vet at det kommer en dag etter denne, og at de må føre en politikk og bruke et språk som vil bli forstått av den delen av det tyske folket de vender seg til. Det må også være innlysende at ei rørsle som håper på å kunne vinne makten i heimlandet sitt, ikke må innlate seg på et samarbeid i den form at den sjøl blir et verktøy og propa-gandainstrument for andre makters styre, og kanskje endog for dette styrets imperialistiske interesser.

Samstemmig avvisning av russerpakten

Slik som den internasjonale situasjon hadde utviklet seg i løpet av de seinere åra, var det rimelig at arbeiderne i Tyskland og i de land som Tyskland hadde okkupert håpet at Sovjet-Samveldel skulle være den sterkeste forbundsfelle de kunne få i kampen mot Hitler. Denne stemningen var også sterkt levende blant de tyske sosialister, selv i de kretser som så med stor skepsis på russisk innenrikspolitikk og tok skarp avstand fra Kominterns politikk. De regnet med Sovjet som en sikker faktor på den anti-nazistiske fronten. Når kommunistene heilt til det siste hadde ganske sterke sympatier blant en del av opposisjonen i Tyskland, så skyldtes også det i første rekke at en der satte stor lit til Sovjets utenrikspolitikk. Dette var også bakgrunnen for de forsøk som flere ganger ble gjort for å få i stand et samarbeid mellom sosialistene og kommunistene. Så kom den tysk-russiske, pakten. Den ble av alle kretser i den sosialistiske og anti-nazistiske rørsle oppfattet som er forræderi på det mest avgjørende tidspunkt.

Da de sosialistiske gruppene kunngjorde sin stilling til pakten, viste det seg derfor at de heilt samstemmig avviste og fordømte den, samtidig med at de braut av de kontakter som enkelte sleder ennå var til stede med det kommunistiske partiet. Straks etter at pakten var blitt kjent, og mens en enda bare kunne ane hva dens virkninger ville bli, kom det en erklæring fra de *tyske og østerrikske sosialisters arbeidsutvalg*. I dette utvalget arbeider det østerrikske partiet sammen med flere tyske grupper, foruten de som er nevnt før, bl. a. Miinzenbergs gruppering av tidligere kommunister, mens det tyske sosialdemokratiske partistyret hittil har holdt seg utafor. Erklæringen sa at pakten var

«et hardt både moralsk og politisk slag mot den frihetskampen det tyske folket fører mot Hitler. De tyske og østerrikske sosialister fordømmer derfor på det mest bestemte den tysk-russiske pakten. De erklærer at de med samme besluttsomhet som før kommer til å fortsette den kampen de i årevis har ført mot fascismen, for friheten og freden.»

Sosialdemokratene ukeblad «Neuer Vorwärts» tok også straks stilling til pakten (10. september 1939). Bladet skreiv at pakten var et forræderi mot freden, og at Stalin måtte bære ansvaret for Hitlers krig mot Polen. Samstundes viste pakten også en enestående mangel på samvett fra de tyske makthavernes side.

«Stalin har sluttet vennskap med Hitler — med de tyske arbeideres, frihetens og menneskelighetens dødsfiende som blodig har forfulgt tyske arbeidere.

Stalin har derved rettet et hardt slag mot den tyske opposisjon og i sær mot de tyske arbeiderne som under illegaliteten i Hitler-Tyskland kjemper for å styrte diktaturet», het det i artikkelen. Videre ble det sagt at det tyske kommunistpartiets funksjonærer som forsvarer pakten, ikke kjenner noen annen oppgave enn å være «en propagandaorganisasjon for Stalin diktaturets

utenrikspolitikk». Til slutt het det at sosialdemokratiet alltid hadde nektet samarbeid med kommunistene, og at denne holdningen bare måtte bli innskjerpet på ny i den situasjon som var oppstått.

Formannen for de østerrikske sosialister, Richter, offentliggjorde en artikkel om pakten i «Sozialistischer Kampf» (23. september). Der fremhevet han at pakten på ny hadde reist problemer i samband med Russlands politikk som alt hadde vært aktuelle før. Det østerrikske parti hadde imidlertid alltid inntatt en heilt uavhengig og kritisk holdning til Sovjet og behøvde av den grunn ikke foreta noen nyvurdering. Richter pekte på de skjebnesvangre konsekvenser pakten måtte få for internasjonal arbeiderrørsle, men advarte mot den tru at Komintern vil komme til å bryte sammen automatisk. Artikkelen reiste disse krav:

«Det gjelder om å rydde ut av arbeider-rørsla den gangster- og politiånden, det politiske massebedrag og det hensynsløse demagogi, hvis blanding de nåværende kommunistiske partiene frambyr som «revolusjonær karakter». Det gjelder om å opptre mot den stupide macchiavellisme som gjennom år har forgiftet tenkningen til tusener av revolusjonære arbeidere.»

Gruppen «Freunde der sozialistisclien Einheit» (Venner av sosialistisk enhet) som er blitt dannet av forhenværende kommunistiske tillitsmenn, sendte ut et manifest i samme høve. Manifestet var undertegnet av de tidligere kommunistiske riksdagsmenn Willi Münzenberg, P. Maslowski og W. Öttinghaus, og sa bl. a. dette:

«Fienden står stadig i eget land, i Tyskland. Den heter Hitler og hans system. Med større styrke kommer vi til å fortsette kampen mot denne fiende, mot den tyske arbeiderklassens og det tyske folkets, fredens og heile verdenskulturens dødsfiende. Og stadig gjelder vår tidligere erkjennelse og vår parole: Hitlers fiender er våre fiender, og hans venner er våre venner.»

Münzenberg sjøl har skrevet en rekke artikler om pakten i ukebladet «Die Zukunft». Under overskriften «Det russiske dolkestøt» skreiv han såleis (22. september):

«Fred og frihet må bli forsvart mot Hitler og mot Stalin. Seieren må bli vunnet mot Hitler og mot Stalin. Og de tyske arbeidernes nye, uavhengige samlingsparti må bli sveiset sammen i kampen mot Hitler og mot Stalin.»

I en annen artikkel (29. september) skreiv Münzenberg:

«Den store hellige frihetskampen med det mål for øye å tilintetgjøre nasjonalsosialismen og bygge opp et sosialt framskredent demokratisk Tyskland, den kan bare seire i kampen mot Hitler og mot Stalin. Den som i dag ikke på samme tid kjemper mot Stalin, hjelper Hitler.»

Sosialistisk arbeiderparti (SAP), med Jakob Walchcr som formann, avga i slutten av august en offentlig erklæring hvor det sa at sovjetregjeringa ved å inngå ikke-angreps-pakten med Tyskland, på en samvettslaus måte hadde prisgitt den internasjonale arbeiderklassens interesser. Erklæringen «henstiller til alle seksjoner i den internasjonale arbeiderrørsla å sørge for at Komintern-partienes demoraliserte byråkrati blir støtt ut av klasserørsla, ved en besluttsom holdning og ved grundig og kameratslig opplysning blant de kommunistiske arbeiderne.»

Seinere har SAP sendt ut en ny erklæring til den russiske politikken hvor det bl. a. står:

«Sovjet-Samveldet har gjennomført en total kursendring i sin utenrikspolitikk. Den har ikke bare hjulpet Hitler ut av en håplaus situasjon i august 1939, men har også sia støttet alle hans diplomatiske og militære aksjoner.

Sovjet sjøl har slått inn på den samme voldspolitikken mot andre land som Hitler. Det har vært med på overfallet på Polen, det har faktisk annektert de baltiske statene og satt fram trusler mot Finland.

Denne politikken blir ført stikk i strid med enhver virkelig sosialistisk oppfatning, i strid med det Lenin har

forfektet og praktisert i spørsmålet om nasjonenes sjølbestemmelsesrett, i strid også med det lederne for Sovjet og Komintern har gått inn for heilt til det siste. Med dette er Sovjet trådt ut ikke bare av den internasjonale front mot fascismen, men — så lenge dette styret sitter ved makten — har det også sluttet å være noen internasjonal revolusjonær-sosialistisk faktor.

Vi kan ikke i dag ta noen annen prinsipiell holdning til Sovjet-Samveldet enn til andre stormakter.»

I samband med ordskiftet om russerpak-ten har de tyske sosialistene også vært inne på faren for en russisk intervensjon i Mellom-Europa etter denne krigen. Like klart som de har erklært at de vil ha utstrakt fredelig samarbeid med det russiske folket, har de sagt fra at de kommer til å motsette seg ethvert forsøk på intervensjon fra Sovjetstatens side.

Ordskifte om Mellom-Europas framtid

I løpet av de seinere åra har der blant tyske og andre mellomeuropeiske sosialister stadig gått diskusjoner om hva som måtte komme «etter Hitler». Ordskiftet bar imidlertid et noe abstrakt preg. Nå har heile dette spørsmålet fått mye større aktualitet. Det henger direkte sammen med stillingen til krigen; alle som tar parti mot det nåværende tyske styret må også kunne legge fram planer for hvordan de vil organisere det tyske samfunnet og samlivet mellom folkene i Mellom-Europa. På dette punkt viser det seg at det gjør seg gjeldende ganske store divergenser. Der finnes enkelte krefter som tror Weimar-republikken vil gjenoppstå ved vestmaktens — om nødvendig militære — støtte. Noen meiner det er best å ti stille om krigsmålene, det vil likevel være seierherrene som kommer til å bestemme åssen freden skal se ut. Andre er imidlertid av den oppfatning at en alt på det nåværende tidspunkt må arbeide seg fram til visse liovedpunkter for det nye tyske samfunns reising.

Et viktig innlegg i dette ordskiftet er den brosjyren som vi har nevnt før, og som er gitt ut av ledende tyske og østerrikske sosialister, (Der kommende Weltkrieg). Der går en ut fra at reisingen mot nazismen vil måtte ta til som en *demokratisk* omveltning. De demokratiske rettigheter må bli gjenopprettet, de undertrykte nasjoner må få sin sjølbestemnielsesrett tilbake, landet må få fred og bli verget mot sult og Økonomisk sammenbrudd. Men, sier en videre, en demokratisk omveltning kan ikke i Tyskland bli gjennomført konsekvent hvis en viker tilbake for *sosialistiske* tiltak. Det er tre oppgaver en må få løst i første omgang:

1. Oppløysing av det nazistiske underkuings- og propaganda-apparatet, og reising av demokratiske masseorganer.
2. Samfunnets overtaing av de sentraliserte økonomiske innretninger.
3. Sosialisering av de store industri- og banktrustene og av storgodsene.

Med støtte av alle arbeidende befolkningslag skal det så være mulig å føre utviklinga videre i sosialistisk lei. En håper å kunne unngå den utartning som har funnet sted i Russland og påberoper seg bl. a. at det for en sosialistisk omveltning i Tyskland fore-Jigger bedre økonomiske og sosiale forutsetninger, og at den sosialistiske rørsle må finne fram til syntesen mellom en radikal sosialistisk og demokratisk politikk.

Av spesiell interesse er det brosjyren har å si om et nytt Tysklands forhold til nabofolkene. Der peker en på to hovedoppgaver:

1. Likvidering av den tyske imperialismen og innrømmelse av sjølbestemmelsesretten til alle undertrykte nasjoner.
2. Forsvar av gitt eget land, sjølbestemmelsesrett også for det tyske folket.

Det blir pekt på at den beste løysing ville være en fri føderasjon mellom Tyskland og folkene i Øst- og Mellom-Europa. En slik føderativ løysing kan imidlertid ikke bli påtvunget noen. Hvis ikke de andre folk vil ha noe nærmere samarbeid med Tyskland, må en respektere deres vilje. Den beste garantien for å få dem med på samarbeidet vil være å drive en sosialistisk og konsekvent anti-imperialistisk politikk. Det betar i samband med dette bl. a.:

«Nasjonenes sjølbestemningsrett er det demokratiske prinsipp i det nasjonale spørsmål. Men i Mellom- og Øst-Europa bor nasjonene ikke bare blandet slik at hvilken som helst grensetrekning etter dette prinsippet fører til de største tekniske vansker, men mange av dem er også så små at deres nasjonalstater ikke vil kunne være levedyktige. Grensetrekningen i Versailles har satt denne motsetningen på spissen. Den har for det første skapt en heil rekke småstater som i økonomisk henseende ikke var levedyktige, og med dette mange tollgrenser som økonomisk har ruinert Mellom- og Øst-Europa. For det andre har den ikke trukket disse småstaters grenser heilt i flukt med sjølbestemmelses-retten — hvilket heller ikke er mulig — men endret dem i stor utstrekning etter strategiske, økonomiske og andre synsmåter til fordel for seiersmaktens forbundsfeller.

En virkelig demokratisk løysing som samstundes tar omsyn til alle nasjoners gjølbestemningsrett, kan høre være føderativ. Den kan bare ha som mål nasjonenes frie samliv med vidtgående sjølstyre, men uten skillende toll- og militærgrenser i det økonomiske samarbeidet.

Europas folk trenger ikke nye grenser og nytt småstateri. Deres økonomiske og kulturelle framsteg krever nedrivning av overflødige tollskranker, nærings- og samferdselshindringer, samstundes som alle nasjoner og nasjonale mindretall må få fullt politisk og kulturelt sjølstyre.»

Et annet syn på den framtidige utvikling i Tyskland ble hevdet i ei brosjyre som like ens kom ut umiddelbart før krigen. Den heter «Die Partei der Freiheit» (Frihetens parti) og er skrevet av *Curt Geyer*, redaktøren for det tyske sosialdemokratiske ukeblad. Geyer går der inn for at revolusjonen mot Hitler bare må være en politisk og ikke noen økonomisk eller sosial revolusjon. Sosiale omveltninger ville etter de erfaringer en har høstet i Russland, føre til diktatur. Derfor skal en helst ikke innlate seg på «sosialiserings-eksperimentene». Geyers og hans medforfatters standpunkt går altså ut på at en skal nøye seg med å få gjenopprettet demokratiet i Tyskland og gi avkall på sosialistiske mål for den nærmere framtid.

Mot dette blir det hevdet at erfaringene fra Weimarrepublikken nettopp skulle tilsi det er umulig å forankre demokratiet i Tyskland uten å komme storgodseierne, militarismen og de tungindustrielle trustene til livs. Når det gjelder det siste, har jo nazismen gjennomført en sterk kontroll og sentralisering, og en har også grunn til å tru at en bare kan hindre kaos i Tyskland når samfunnet overtar ledelsen av de store økonomiske virksomheter. Denne delen av ordskiftet kan gjerne bli fattet sammen under slagordet: tilbake til Weimar— eller fram til et demokratisk-sosialistisk Tyskland.

Et interessant innlegg i denne diskusjon fele offentliggjort i Miinzenbergs ukeblad «Die Zukunft» (27. oktober). Her var det satt opp en del punkter for det program en framtidig provisorisk regjering i Tyskland skulle arbeide etter. Hovedpunktene var disse:

1. Øyeblikkelige fredsforhandlinger — Tsjekkoslovakia og Polen skal bli gjenopprettet — Østerrike må få sjølbestemningsrett — forslag om nedvæpning i alle land — internasjonal konferanse til nyordning av handelssamkvemmet og råstoff problemene.
2. Prinsipiell godtaing av privateiendomsretten — men regjeringa må ha handover krigsøkonomiens omorganisering til fredsøkonomi — for en europeisk økonomisk union.
3. Sensuren avskaffes — forenings-, møte-, tale-, og pressefriheten gjenoprettes for alle med unntak av dem som arbeider for et diktatur.
4. Seinere innkalles en nasjonalforsamling som velger president og vedtar grunnlov.
5. Det nye styrets grunnprinsipper skal være: frihet i det statslige, trygghet i det personlige, sosialt framsteg i det økonomiske, og fred i det utenrikspolitiske liv.

Ellers foreligger der flere uttalelser som viser at tanken på en europeisk eller i det minste mellom-européisk føderasjon har vunnet sterk gjenklang blant de tyske sosialistene. I en uttalelse fra det tyske S.A.P. gjør en det forbehold at en europeisk føderasjon høre vil vise seg å være levedyktig ifall den bygger på et klart anti-imperialistisk grunnlag. Ellers står der at en

«like avgjort som en tar standpunkt for Hitler-Tysklands nederlag vender seg mot en ny imperialistisk voldsfred, mot et nytt Versailles, eller en sønderlemming og oppstyking av Tyskland.

Når det nåværende styret og dets imperialistiske krigsmaskineri er smadret, må folket sjøl få høve til å avgjøre hvordan gjenreisningen skal foregå. Folket i Polen, Tsjekkoslovakia og Østerrike skal sjøl avgjøre om de vil gjenopprette sine gamle grenser eller om de heilt eller delvis vil bli stående sammien med Tyskland.»

Det samme standpunkt kommer til orde i «Soz. Informations-Brief» (nr. 48) hvor en også prinsipielt går inn for en europeisk føderasjon. Men de tyske sosialistene skal prøve å overbevise de undertrykte nasjoner om at en føderativ løysing heller ikke er umulig når vestmaktene ikke vil delta i den. Deres første oppgave blir i alle fall å skape et ikke-imperialistisk Tyskland og i handling vise skilnaden mellom deres og den nazistiske politikken. Til slutt står det:

«Å propagandere for det føderative samarbeid, men å kreve sjølbestemmelsesretten for sitt eget folk og respektere det hos de andre folk — bare det kan være de tyske sosialisters bidrag til diskusjonen om det framtidige Europakartet. Det er ikke vår oppgave å ulspekulere nye grenser.»

Den føderative løysing ble også tatt opp av Austriacus i «Der Sozialistische Kampf» (4. november):

«Vårt nærmeste mål er å styrte Hitler og gjenvinne sjølbestemmelsesretten for det østerrikske folket, som fritt skal bestemme over sin framtidige skjebne og styreform. Vår forestilling om framtida er en fra ethvert hegemoni befriet føderasjon i Mellom-Europa, om mulig som del av et fritt føderativt Europa.»

Austriacus peker på de farer en demokratisk nyordning i Mellom-Europa kan bli truet av, på den ene sida av vestmaktene, på den andre av Stalin. I kampen mot disse farene kan de østerrikske arbeidere yte en stor innsats:

«Østerrike må bli en fornyelsens faktor og ikke noen faktor for reaksjonen. For denne oppgaven byr Østerrike på viktige forutsetninger: delaktigheten i det tyske språk- og kulturområdet under avvisning av den tyske imperialismens ideologi, dels gamle tradisjoner i forbundsenshet med ikke-tyske nasjoner, framfor alt de østerrikske arbeideres ubrutte kraft.

Å sette denne kraften inn for å erobre friheten, bevare og organisere den, sette den inn for å redde revolusjonen i Mellom-Europa fra kaos som truer den utenfra, og stille den til tjeneste for gjenreisningen av et fritt Europa hvor demokratiet bare kan bli sikret gjennom sosialismen — det er de østerrikske sosialisters oppgave.»

Det skal som en avslutning på dette oversynet også bli nevnt at de *tsjekkosllovakiske sosialistene* har utarbeidd en plan for en fri føderasjon av landene i Mellomeuropa. Denne planen skal om mulig bli drøftet sammen med representanter for de tyske, østerrikske, ungarske og polske partiene for å oppnå en felles hovedlinje i den kampen sosialistene i Mellom-Europa fører under denne krigen.